

REZUMAT

Teza de doctorat intitulată **“COOPERAȚIA AGRICOLĂ ÎN ROMÂNIA ȘI ÎN ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE DUPĂ AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL”** este structurată pe 4 capitole, la care se adaugă o introducere, concluzii și recomandări, anexe și bibliografia. Lucrarea cuprinde 331 de pagini în care sunt incluse 87 de tabele și 29 de figuri/grafice.

În **INTRODUCERE** se prezintă, în mod succint, istoricul cooperăției din agricultura țărilor occidentale și principalele sisteme de organizare care au stat la baza cooperăției moderne și a modalităților practice de realizare a cooperativelor agricole vest-europene, fiind prezentați, totodată, inițiatorii mișcării cooperatiste din țara noastră și contribuția acestora la dezvoltarea cooperăției în mediul rural românesc. Este evidențiat faptul că termenul și instituția cooperăției nu au fost invenția comunismului, ele au fost formulate și susținute de marii economiști ai Europei occidentale încă din secolul trecut, iar fenomenul cooperatist din agricultura românească a apărut și s-a dezvoltat ca o continuare a unor vechi tradiții de întraajutorare, conlucrare și asociere în cadrul comunității umane.

În continuare se arată că întreruperea evoluției firești a cooperăției agricole românești de către procesul colectivizării forțate și politica comunistă în privința agriculturii au aruncat asupra termenilor de „cooperăție” și „cooperativă” o imagine total nefavorabilă, care, în perioada de tranziție la economia de piață, a reprezentat o importantă piedică pentru promovarea și afirmarea adevăratelor forme de cooperare, capabile să rezolve problemele spațiului rural. Procesele de restructurare a agriculturii românești și de consolidare a proprietății private asupra pământului, declanșate după anul 1989, au avut ca rezultat dezorganizarea sectorului agricol și fărâmițarea excesivă a proprietății funciare și a exploatațiilor agricole, fapt ce solicită constituirea unui sistem cooperatist bazat pe principiile economiei concurențiale, care să conducă la crearea unei structuri agrare moderne și competitive, convergentă cu structurile agricole din Uniunea Europeană.

Primul capitol, intitulat **„STADIUL CERCETĂRILOR. MATERIALUL ȘI METODA DE CERCETARE”**, conține 4 secțiuni cuprinse în două subcapitole, primul referindu-se la situația cercetărilor efectuate până în prezent în domeniul cooperăției agricole din România și unele state ale UE, iar cel de-al doilea referindu-se la materialul și metoda de cercetare folosite în studiul de față.

Prima secțiune prezintă un scurt istoric al cercetărilor efectuate în țara noastră asupra cooperăției agricole înainte de anul 1989, fiind expuse cele mai relevante concepții din România interbelică privitoare la cooperăția agricolă dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial, precum și principalele tematici din acest domeniu abordate de specialiștii agricoli și cercetători în perioada

regimului comunist: dimensiunea optimă și sociologia cooperativei agricole de producție, descrierea „cosmetizată” a modului cum a decurs colectivizarea agriculturii în diferite regiuni ale țării, posibilitățile de dezvoltare a CAP-urilor, organizarea, planificarea și conducerea unităților agricole socialiste etc. În același timp interesul cercetătorilor români a fost orientat și spre prezentarea formelor de asociere și cooperare din agricultura țărilor capitaliste.

În cea de a doua secțiune a primului capitol facem cunoștință mai detaliat cu stadiul cercetărilor privind cooperarea agricolă din România în perioada de tranziție la economia de piață, tematica acestor studii fiind foarte diversificată. Astfel, unii cercetători au studiat evoluția asociațiilor și societăților agricole apărute în România după 1990, au fost subliniate avantajele economice ale diferitelor forme ale cooperăției agricole, s-a analizat sfera de acțiune a cooperativelor agricole, au fost prezentate unele aspecte privind situația cooperăției din țările europene dezvoltate și s-a insistat pe aplicarea și respectarea principiilor cooperăției moderne. Totodată s-au făcut propuneri pentru crearea unui cadru legislativ propice dezvoltării unor exploatații agricole viabile și competitive, evidențiindu-se necesitatea adoptării unor legi corespunzătoare pentru reglementarea modului de organizare a cooperativelor agricole, s-a insistat pe necesitatea sprijinului statului în vederea dezvoltării rurale și a formării unui sistem cooperatist viabil în agricultura românească, considerat ca fiind singurul în măsură să rezolve marile probleme care stau în fața agriculturii contemporane românești. Nu a fost uitată nici experiența înaintașilor școlii românești de economie agrară, fiind analizate diverse teorii privind asocierea și cooperarea în agricultură apărute în perioada interbelică, în perioada dinainte de Primul Război Mondial sau chiar despre originile cooperăției la noi în țară.

Secțiunea a treia se ocupă cu stadiul cercetărilor în domeniul cooperăției agricole în țările UE, fiind subliniate unele aspecte teoretice sau practice atent analizate de către cercetătorii occidentali. Se arată că preocupările acestora au vizat definirea conceptului de cooperativă agricolă și tipologia cooperativelor agricole din spațiul rural european, sunt studiate principiile cooperatiste și modul în care acestea sunt respectate în practică, au fost abordate raporturile dintre cooperativele agricole și politica publică, tematica autofinanțării cooperativelor agricole sau cea a destinului cooperativelor agricole de producție din landurile estice ale Germaniei etc. Unii autori s-au concentrat pe analiza evoluției în timp a cooperativelor agricole sau pe descrierea proceselor ce caracterizează cooperăția agricolă contemporană din statele comunitare, fiind studiate probleme legate de intensificarea strategiei de prelucrare a produselor agricole, de extinderea businessului cooperatist și evoluția ascendentă a internaționalizării cooperativelor, diminuarea influenței factorilor naționali asupra mișcării cooperatiste din agricultură etc.

În ultima parte a capitolului I, intitulat *Materialul și metoda de cercetare*, a fost descris modul în care s-au parcurs toate etapele cercetării de față, de la informarea bibliografică și culegerea

materialului de studiu până la tratarea și prelucrarea acestuia, fiind prezentate principalele metode și procedee folosite în analiza efectuată până la enunțarea concluziilor și a propunerilor.

Capitolul al doilea, intitulat **“SCURTĂ RETROSPECTIVĂ PRIVIND COOPERAȚIA AGRICOLĂ DIN ROMÂNIA ȘI UNELE ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE ÎN PERIOADA ANTERIOARĂ ANULUI 1962”**, cuprinde trei subcapitole.

Prima parte a capitolului II, după o scurtă descriere a reformelor agrare din 1864, 1921 și 1945, prezintă în mod detaliat și cronologic desfășurarea proceselor de colectivizare și dezvoltare a proprietății de stat în agricultura României. Principalele probleme agrare dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial – fărâmițarea avansată a suprafețelor agricole, gradul insuficient de înzestrare tehnică a exploatațiilor, orientarea acestora cu precădere spre autoconsum datorită dimensiunilor medii foarte mici – au determinat inițierea de numeroase propuneri și proiecte ce vizau relansarea agriculturii, unele dintre acestea având în prim plan cooperarea agricolă. După anul 1945, instalarea la putere a regimului comunist a avut ca efect înființarea cooperativelor de producție de tip „colhoz” prin deposedarea țăranilor de pământ și restrângerea proprietății particulare la numai 6% din totalul agricol. Colectivizarea a fost precedată de promovarea unor forme simple de asociere (grupele de întrajurorare în muncă, tarlalizarea, asociațiile producătorilor agricoli specializați, stânele cooperatiste, întovărășirile agricole) iar evoluția ei a fost sprijinită prin propagandă politică, aplicarea de cote obligatorii și mari taxe pe venitul agricol, diverse acte normative, mijloace de represiune fizică etc.

În cel de-al doilea subcapitol se arată că, după anul 1945, în timp ce în țările occidentale a avut loc reducerea populației agricole active și a contribuției agriculturii la formarea produsului național brut, ca urmare a expansiunii mai rapide a industriei, în România importanța acestui sector în cadrul economiei naționale a sporit iar ponderea populației agricole în totalul populației țării era de circa 3 ori mai mare decât media statelor din CEE. Dinamica exploatațiilor agricole pe clase de mărime din unele țări vest-europene indică ameliorarea structurilor agrare prin comasare și creșterea suprafețelor medii a exploatațiilor agricole, fiind promovată ferma de dimensiune mijlocie. În vederea prezentării sistemului cooperatist din spațiul rural al UE sunt enunțate principiile cooperatiei agricole clasice, se oferă informații despre originile, organizarea și funcționarea cooperativelor din unele state ale UE până la începutul anilor 60' (ex-RFG, Franța, Suedia, Danemarca, Olanda, Grecia), sunt descrise pe sectoare de activitate cele mai răspândite tipuri de cooperative agricole din aceste țări, arătând că acestea au o mare diversitate, cuprinzând: aprovizionarea cu factori de producție, acordarea de credite, colectarea produselor agricole, depozitarea, prelucrarea, ambalarea și comercializarea acestora.

Ultimul subcapitol scoate în evidență cele mai importante elemente care deosebeau noul mod de organizare a cooperatiei din agricultura românească de cel din țările vest-europene, întemeiat pe respectarea în practică a libertății de asociere și a conducerii democratice. Se arată că,

până în anul 1949, cooperăția agricolă românească a urmat modelul occidental, ulterior aceasta a fost înlocuit prin forță cu sistemul ineficient al cooperativelor agricole de producție controlat de către stat, total diferit de cooperăția europeană clasică, bazată pe exploatarea privat-familială și axată aproape exclusiv pe activitățile din avalul și amonteale producției agricole primare.

Capitolul al treilea, intitulat **“COOPERĂȚIA AGRICOLĂ DIN ROMÂNIA ȘI DIN ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE ÎN PERIOADA 1962-1989”**, este structurat pe patru subcapitole, urmărind descrierea modificărilor care au avut loc în agricultura României în perioada economiei socialiste, relațiile de cooperare stabilite între cooperativele agricole de producție și între acestea și unitățile agricole de stat, prezentarea organelor de conducere a sistemului agricol cooperatist și, în final, evidențierea unor aspecte referitoare la cooperăția agricolă din unele state din UE.

Este descrisă detaliat evoluția celor mai importante elemente ce caracterizau unităților agricole din România în perioada menționată, cum ar fi: suprafețele agricole și arabile totale și medii; numărul mediu de salariați ce revenea pe IAS și SMA, precum și numărul mediu de membrii cooperatori; valoarea fondurilor fixe și a investițiilor la 100 ha teren agricol din unitățile agricole socialiste; înzestrarea tehnică a SMA-urilor și volumul lucrărilor executate de acestea; situația financiară a unităților agricole de stat și cooperatiste etc. Totodată sunt evidențiate schimbările de natură tehnico-economică care au avut loc în intervalul 1962-1989, menite să contribuie la dezvoltarea și consolidarea IAS-urilor și a CAP-urilor, fiind prezentate: dinamica structurii de proprietate a terenului agricol pe categorii de folosință, a numărului de animale și a structurii efectivelor de animale pe forme de proprietate, evoluția producțiilor agricole totale și medii de origine vegetală și animală realizate în diferitele categorii de unități agricole și compararea randamentelor medii din agricultura României cu nivelul producțiilor înregistrate în celelalte țări europene.

Prezentarea situației sectorului agricol românesc cuprinde și referiri la funcționarea și organizarea cooperativelor agricole de producție, a structurii de conducere din cadrul CAP, stabilirea relațiilor economice dintre CAP-uri sub forma Asociațiilor Economice Intercooperatiste, cooperarea dintre unitățile cooperatiste și SMA-uri sau alte unități agricole de stat, cu formarea Asociațiilor Economice de Stat și Cooperatiste și a Consiliilor Unice Agroindustriale de Stat și Cooperatiste, care, împreună cu structurile reprezentative ale CAP-urilor la nivel județean (UJCAP) și național (UNCAP), au reprezentat modul concret de exercitare de către stat a unui control riguros asupra proprietății cooperatiste.

Analiza fenomenului cooperatist din agricultura unor țări din spațiul Uniunii Europene – fosta RFG, Austria, Marea Britanie, Irlanda, Suedia, Danemarca, Finlanda, Olanda, Belgia, Spania, Grecia, Franța – cuprinde informații despre: tipurile de cooperative agricole care funcționau pe teritoriul acestor state în intervalul 1962-1989; modul de organizare a sistemului

cooperatist; dinamica numărului de cooperative și a membrilor acestora pe domenii de activitate; rezultatele economice obținute, exprimate sub forma cifrelor de afaceri realizate și a cotelor de piață națională deținute la principalele produse agricole; unele aspecte legislative și particularități de organizare și funcționare.

În *capitolul al patrulea*, intitulat **“COOPERAȚIA AGRICOLĂ DIN ROMÂNIA ȘI DIN UNELE ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE DUPĂ ANUL 1989”**, au fost abordate, pe parcursul a 6 subcapitole, următoarele aspecte: declanșarea reformei agrare și evoluția procesului de constituire și reconstituire a proprietății private în agricultura României; particularitățile și evoluția noilor forme de asociere și cooperare agricolă formate în perioada de tranziție la economia de piață; intervenția financiară și legislativă a statului în vederea sprijinirii agriculturii și pentru înlocuirea mecanismelor caracteristice economiei de comandă cu cele specifice pieții libere, concurențiale; adaptarea sectorului agricol la cerințele impuse de politica agricolă comunitară; perspectivele dezvoltării cooperăției agricole românești; principalele caracteristici ale sistemului cooperatist din țări aparținând spațiului comunitar, atât din state occidentale cât și din unele țări estice și central-europene (Cehia, Polonia, Estonia, Slovenia, Ungaria).

Primele patru subcapitole, care analizează, în esență, formarea și dezvoltarea structurilor agrare românești rezultate din aplicarea Legii fondului funciar și a legislației ulterioare, arată că pierderile și distrugerile de patrimoniu care s-au produs la desființarea CAP-urilor și fărâmițarea exagerată a fondului funciar au avut ca efect obținerea unor rezultate nesatisfăcătoare în domeniul producției agricole. Noile forme de asociere în agricultură apărute în primii ani ai tranziției (asociații familiale și asociații/societăți agricole cu personalitate juridică) nu au cunoscut un succes semnificativ iar apariția cadrului legal de constituire și funcționare a cooperativelor agricole de tip occidental, completat cu unele mecanisme de susținere a sistemului cooperatist, a oferit fermierilor o nouă alternativă de desfășurare a activității agricole.

În cel de-al cincilea subcapitol al capitolului IV, care se referă la cooperăția agricolă în Uniunea Europeană după anul 1990, sunt studiați, în ansamblu, principalii indicatori socio-economici ai cooperativelor agricole din cea mai mare parte a țărilor din UE-15: numărul de cooperative agricole, numărul de membri și anagjați din sistemul cooperatist, veniturile obținute de cooperative, cotele de piață la principalele produse agricole. Se remarcă faptul că, deși numărul cooperativelor agricole este în declin, în cea mai mare parte datorită fuzionării dintre cooperative, iar acest proces este însoțit și de reducerea numărului de membri din sistemul cooperatist, totuși, rezultatele financiare obținute de cooperativele agricole occidentale au o evoluție pozitivă.

O situație deosebită este reprezentată de cooperăția agricolă din Germania, unde, după unificare, apariția și menținerea în sectorul agricol - alături de cooperativele occidentale clasice - a structurilor cooperatiste din landurile estice (reprezentate de fostele “LPG-uri” - cooperative agricole de tip colhoznic) a solicitat implicarea financiară și administrativă a statului german în

vederea transformării și adaptării acestor unități agricole la cerințele noului mediu economic, motiv pentru care am considerat oportună tratarea separată a acestui caz.

Caracterizarea situației actuale a mișcării cooperatiste din UE a urmărit două direcții: pe de o parte, reliefaarea trăsăturilor esențiale ale cooperativelor agricole (asocierea fermierilor în baza liberului consimțământ, conducerea democratică a cooperativei, rolul și importanța cooperativelor agricole, drepturile și obligațiile membrilor, implicarea cu prioritate a cooperației în activitățile din avalul și amonteale producției agricole primare, factorii de influență a funcționalității și eficienței activității cooperativelor agricole, unele avantaje fiscale de care beneficiază cooperativele din agricultura unor state occidentale etc); pe de altă parte, faptul că extinderea UE a generat un nou mediu competitiv pentru agricultura europeană a solicitat și descrierea unor tendințe ce se înregistrează în dezvoltarea sistemului cooperatist european, printre care menționăm: creșterea cerințelor față de calitatea produselor agricole, multiplicarea operațiunilor de procesare a producției agricole și accentuarea procesului de integrare pe verticală a cooperativelor vest-europene în lanțul agroalimentar, creșterea forței economice a lanțului de desfacere cu amănuntul, accelerarea procesului de internaționalizare a cooperativelor și dezvoltarea acestora prin fuziuni și achiziții de firme cooperatiste și necooperatiste.

În ultima secțiune a acestui capitol, după o prezentare de ansamblu a relației intrinseci care există între cooperație și reforma agriculturii românești, se fac aprecieri privind șansele dezvoltării pe mai departe a formelor asociative în agricultura României, fiind sugerate și unele direcții de extindere și consolidare a cooperației în mediul rural românesc.

În partea de final a tezei de doctorat, reprezentată de **CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI**, se consideră că structurile de producție agricolă rezultate în urma reformei funciare, în majoritatea lor de subzistență, au un ritm lent de adaptare la cerințele pieței, sunt lipsite de capital de exploatare și nu beneficiază de o infrastructură corespunzătoare de producție și comercializare. Evoluția agriculturii din țara noastră se va manifesta sub forma a trei tipuri fundamentale de organizare a producătorilor agricoli: *exploatații agricole familiale*, cuprinse într-un sistem diversificat de cooperative de marketing, aprovizionare cu factori de producție și servicii agricole; *asociații și societăți agricole*, formate prin asocierea micilor proprietari funciari; *mari ferme comerciale*, formate prin vânzarea-cumpărarea de terenuri agricole, arendare și concesiune. Se consideră că dezvoltarea cooperației agricole moderne din România este condiționată de acordarea unui puternic sprijin din partea statului, că relansarea sectorului agricol depinde în mare măsură de extinderea cooperației de credit agricol în mediul rural și se fac unele propuneri privind îmbunătățirea cadrului juridic actual al cooperației agricole.

BIBLIOGRAFIA consultată pe parcursul studiului și citată în teza de doctorat cuprinde 278 titluri bibliografice, din care 194 (70%) provin din literatura autohtonă și 84 (30%) din literatura de specialitate străină.